

Historiker i österled

Efter en lång bussfärd österut längs Ladogas sydkust och upp för Volchovfloden till den gamla varjagstaden Staraja Ladoga och dess ståtligt restaurerade fornborg nådde vi äntligen målet. Vikingahövdingen Ruriks förmenta gravhög högt uppe på den västra flodbanken. Där gjorde vi som ryssarnas tradition föreskrev: drack te och åt rökt fisk, blickade över den sävligt framflytande floden med fornborgen i fonden och såg nästan framför oss hur denna livliga handelsstad hade sett ut för drygt tusen år sedan.

Kontexten för denna tidsresa var den vetenskapliga exkursion som jag och mina närmaste kolleger företar vartannat år tillsammans med våra studenter. Denna gång stod S:t Petersburg med omnejd i turen, vilket innebar att vi även besökte stadens gränsfästen Nöteborg och Kronstadt och bland annat även fick se platsen där slaget vid Neva utkämpades sommaren 1240.

Alla pedagoger vet att exkursioner ett förträffligt sätt att förtydliga det som man vill få fram i sin undervisning. Allting går inte som planerat. Men under de växlande förhållandena till lands och sjöss lär man känna sina adepter bättre och får goda möjligheter att förmedla sina kunskaper och insikter vidare.

Ett centralt inslag i våra resor är också studenternas föredrag, som så långt som möjligt hålls på platser med historisk anknytning till deras temata. Efter föredragen följer lärarnas kompletterande kommentarer och tillägg i vilka deras egen historiesyn får luft under vingarna.

Vid Ruriks grav hölls således ett anförande om varjagerna och ett annat om Frans G. Bengtssons klassiska skälmroman *Röde orm hemma och i österled*. Väl tillbaka i Nevastaden strövade vi dagligen uppåt 20 kilometer från den ena sevärdheten till den andra, samtidigt som vi kom petersburgarnas vardag närmare in på livet. Studenterna gjorde förstås kompletterande studier på detta område också under dygnets mörkare timmar.

Fredag morgon den 19 maj besökte vi det ståtliga Smolnainstitutet, som inrättades 1764 som internatskola för adelsdöttrar och vintern 1917–1918 utnyttjades som bolsjevikernas högkvarter. Som bekant var detta också platsen där Finlands självständighet erkändes av Lenin. Sedan dess har den byggnaden fungerat som ämbetsverk för stadens guvernör.

I norra ändan av byggnadens flera hundra meter långa korridor såg vi skymten av ett minnesmärke över guvernör Sergej Kirov. Mordet på honom på denna plats 1934 har betecknats som upptakten till Stalins blodiga utrensningar under följande fem år.

På eftermiddagen nådde vi Kyrkan på blodet uppförd på det ställe där Alexander II mördades 1881. Medan studenten höll sitt föredrag bevittnade vi en skock monarkister hylla minnet av den siste kejsaren Nikolaj II, som också mördades och sedermera har helgonförklarats. Ikoner, ortodoxa präster, hymner och Rysslands svart-gul-vita flagga från slutet av 1800-talet.

Ryssarna kan beskyllas för mycket – men inte för att ha en långgrandig historia.

Henrik Meinander, HBL 24.5.2017